

Táj- és környezetgazdálkodás az
Európai Unióban és
Magyarországon

Az európai környezetpolitika születése

A környezetvédelem, mint társadalmi gondolkodás és tevékenység kialakulása – az 1960-as évek vége, 70-es évek elejéhez köthető.

Előzményei:

Az ipari társadalom átalakulása fogyasztói (posztindusztriális) társadalommá, - demokrácia kiszélesedése, kommunikatív társadalom kialakítása, új fogyasztói igények megjelenése.

Társadalmi mozgalmak kiszélesedése, média szerepe meghatározóvá válik.

A fenti folyamatok megindulásával egyidőben a környezetvédelem, a fenntartható gazdasági fejlődés, az ökológiai egyensúly, valamint a biogazdálkodás társadalmi igénnyé váltak.

Környezetpolitika – a környezetvédelem, mint társadalmi cél összehangolása az egyéb társadalmi alrendszer céljaival, érdekeivel.

1969 – U. Thant – szorgalmazza az első környezetvédelmi konferencia összehívását

„Az emberiség történelme során most első ízben vagyunk tanúi egy olyan világviszonylatú válság kibontakozásának, amely mind a fejlett, mind a fejlődő országokat érinti; az emberi környezet válságáról van szó. Ha a jelenlegi irányzatok továbbra is érvényesülnek biztosra vehető, hogy veszélybe kerül az élet a földgolyónkon. Ezért sürgősen fel kell hívni a figyelmet azokra a problémákra, amelyek megakadályozhatják az emberiséget abban, hogy a legmagasabb rendű törekvéseinek megvalósulását lehetővé tevő környezetben élhessen.” (U. Thant, 1969)

A modern környezetvédelem az Európai Unióban három dimenzióban jelenik meg:

- a természeti környezet;
- a gazdasági szféra;
- a társadalmi kapcsolatok;

Az EU környezetpolitikája a nemzeti politikáktól független sajátosságokkal rendelkezik. Az EU azonban nem egy kizárólagos törvényhozói, végrehajtói és pénzügyi hatalommal bíró nemzeti kormány, hanem ezen hatalmi ágakat a tagállamokkal megosztva gyakorolja.

Az országhatárokat átlépő szennyezések és az ebből származó kockázatok és az egészségügyi hatások könnyebben kezelhetők egy regionális koordináló testület (pl.: EU), mint az egyes nemzetállamok által.

Ugyanez vonatkozik a globális közjavak – pl. ózonréteg és a föld éghajlata – védelmére.

Gazdasági szempontok - profán szemlélet – Az Európai
Közösség mindenekelőtt gazdasági szervezet. Azaz feltétlenül
hangsúlyozni kell, hogy mivel nem környezetvédő szervezetről
van szó, céljaitól és szemléletétől sem várható el a környezeti
érdekek kizárólagossága.

1960-as évek vége – első környezetvédelmi jogszabályok születése
(a kereskedelem előtti akadályok elhárítása érdekében)

Veszélyes anyagok osztályozásáról, csomagolásáról és
címkézéséről szóló direktíva (67/548/EEC),

Motoros járművek zajszintjéről szóló direktíva (70/157/EEC),

Motoros járművek levegőszennyezéséről szóló direktíva
(70/220/EEC).

Az Európai Közösség környezetpolitikájának alapelvei

Az Európai Közösség legfontosabb környezetvédelmi alapelvei **1987-ben** kerültek be a Római Szerződésbe.

A megelőző védelem elve és a környezetkárosítást kiváltó okok leküzdésének elve:

- A környezetpolitika akkor működik hatékonyan, ha az a szennyezés vagy a környezeti ártalmak forrására irányul.
- 1985 óta környezeti hatásvizsgálatok elvégzése és környezeti hatástanulmányok elkészítése a környezetterhelő beruházások megkezdése előtt, illetve a már folyamatban lévő tevékenységek környezetvédelmi felülvizsgálatának elvégzése.

A környezetvédelmi szempontok integrálásának elve:

- A prevenció legfontosabb eszközeként a környezetvédelmi szempontok gazdaság-, társadalompolitikai döntéseknél történő hangsúlyos figyelembevételét nevezi meg.

A szennyező fizet elv: (PPP-elv – Polluter pays principle)

- A környezetszennyező a károkozásával kapcsolatos ellenőrzési és adminisztratív költségeken túl köteles vállalni a környezeti károk megakadályozásának és megszüntetésének költségeit is.

Állami felelősség- és kötelezettségvállalás elve:

- A környezetvédelmi kérdésekben az államot és az állami szerveket közvetlen és közvetett felelősség egyaránt terheli.

A nemzetközi együttműködés elve:

- A tagállamok környezeti politikáit, nemzeti környezetvédelmi programjait a Közösségen belül harmonizálni kell. A Közösségnek és a tagállamoknak környezeti politikájukban figyelembe kell venniük a fejlődő országok érdekeit, továbbá a környezetvédő nemzetközi szervezetekben, fórumokon a Közösségnek a tagállamok által közösen kialakított álláspont alapján aktívan, kezdeményezően kell fellépnie.

Az egyéni és kollektív részvétel elve és az együttműködés elve:

- A Közösség kívánatosnak tartja az együttműködést az állam, a környezetet használó és a társadalom között, valamint az állampolgárok egyéni és kollektív részvételét a környezetvédelmi döntések előkészítésében és az adott tevékenységek ellenőrzésében.

A távlati gondolkodás elve:

- Az előbb felsorolt elvek majdnem mindegyikében megjelenik. Hangsúlyozza a természeti erőforrások ésszerű, az ökológiai egyensúlyt nem károsító felhasználásának fontosságát.

A szubszidiaritás elve:

- A környezeti döntések meghozatala előtt szükséges a cselekvés optimális szintjének (helyi, regionális, nemzeti, közösségi, nemzetközi) kijelölése, aszerint, hogy mely szinten oldható meg leghatékonyabban az adott probléma.

Környezetvédelmi alapelvek, mint a közösségi politika alkotmányos elvei

A **Maastrichti Szerződés** a szubszidiaritás elvét az Európai Közösség általános politikája részévé tette.

Az **Amszterdami Szerződés** a fenntartható fejlődés és a környezetvédelmi szempontok integrálásának elvét iktatta be a közösségi politika alkotmányos követelményei közé.

A környezetpolitika szabályozóeszközei

A környezetvédelmi szabályozás módszertani rendszere lehet:

Szektorális szabályozás – a környezetvédelem önálló szektorként elkülönül a társadalom egyéb alrendszerétől.

Integrált szabályozás – egy környezeti probléma, veszélyforrás egyszerre több környezeti elemet is érint.

A környezetvédelmi szabályozás alapulhat mennyiségileg is mérhető előírásokon vagy technológiai követelményeken:

Előírhat egy megengedhető konkrét, kvalifikált határértéket,

Alkalmazhat technológiára vonatkozó követelményeket (BAT).

A környezetvédelmi szabályozóeszközök legáltalánosabb csoportosítása:

Hagyományos módszereken alapuló

- közvetlen (engedélyezés, kötelezés, tiltás, ellenőrzés)
- közvetett (szankciók)

Piaci módszereken alapuló

- gazdasági terhekkal ösztönző (adók, illetékek),
- jutalmakkal ösztönző (emlékmahaszni, szubvenciók),
- egyéb piaci alapú mechanizmusok.

A direktíva speciális típusa a **keretdirektíva**, amely általános alapelveket, követelményeket fogalmaz meg, és amely egy komplex környezeti probléma megoldására egyszerre több gazdasági szektor, társadalmi alrendszer számára tartalmaz előírásokat.

Ajánlások – nem kötelező érvényűek.

Gazdasági szabályozóeszközök a Közösség környezetpolitikájában

Szubvenciók

- anyagilag ösztönzik az új, környezetbarát technológiák alkalmazását,
- támogatják a környezetbarát mezőgazdasági gyakorlat bevezetését,
- támogatják a megújuló piaci erőforrások piaci bevezetését,
- támogatják az újrahasznosított termékek piaci versenyképességét,
- ösztönzik az ökotermékek gyártását és piaci helyzetét.

Ökoadók

- Az Európai Unió tagállamai nem egységesek az ökoadók alkalmazásában.
- Számos tagállam vetett ki új környezetvédelmi adókat, elsősorban az elsődleges energiahasználatra, a CO₂ és az egyéb gázok (SO₂, NO₂) kibocsátására.

Ökocimke

- Környezetbarát termékjelzés – tájékoztatja a vásárlókat egy adott termék, szolgáltatás környezeti jellemzőiről és így befolyásolhatja a környezettudatos fogyasztói döntést.

- Az EU 1992-ben hozta létre saját öko címké rendszerét. A közösségi öko címkét azok a termékek kaphatják, amelyek teljes életcikluson keresztül megfelelnek a specifikus környezetvédelmi előírásoknak.

- A környezetbarát termékjelzést egy megadott termelési időszakra adják és a termékjelzés használata díjköteles.

Környezeti menedzsment (KMR)

- A 70-es évek végén, 80-as évek elején az Egyesült Államokban jelent meg a vállalati környezeti teljesítmény-értékelés.

- Az Európai Unió az 5. Akcióprogram idején alkotta meg a 93/1836/EEC számú rendeletét a „termelő vállalatok önkéntes részvételéről a környezeti menedzsment és környezeti vállalati vizsgálat közösségi rendszerében” címmel – Environmental Management and Audit Scheme –

EMAS

- A szabályozás célja a környezeti teljesítmény állandó, folyamatos javítása, melynek elérése érdekében:

A vállalat kiépíti a környezeti menedzsment rendszert,
Meghatározott időnként értékeli a környezeti teljesítményét,
Környezeti politikájában, környezeti programjában megfogalmazza a javításhoz
szükséges változtatásokat,
Értékeli az előzetesen kitűzött célok hatékonyságát,
Értékeli, hogy a KMR megfelel-e az EU szabályozásában előírt feltételeknek.

Az EMAS-t önként alkalmazó vállalatok kötelesek rendszeres környezeti
felmérést és időszakos vállalati környezet-átvilágítást végezni.

A vállalati környezetmenedzsment előnyei:

Megtakarítást és költségcsökkentést eredményez,

Csökkenti annak kockázatát, hogy a környezetvédelmi szavatosság következtében
veszteségeket szenvedjenek a jövőben,

Könnyebb lesz a piacok megszerzése és megtartása egy környezetkímélő
gyártmányválaszték segítségével,

- Fokozza a munkatársak kreativitását és érdekelttségét a környezetvédelmi és szociális szempontból egyaránt kedvező munkafeltételek létrehozásával,
- Elkerülhetőek lesznek a későbbi környezet-helyreállítási költségek,
- Mérséklődnek a hulladékkezelés költségei,
- Javul az adott gazdálkodó szervezetről kialakult kép,
- Jelentős mértékben megnövekednek a különféle környezetvédelmi támogatások megszerzésének esélyei.

Szennyezési jogok kereskedelme

- Az állam meghatározott áron a környezethasználók felé értékesíti egy adott szennyezőanyag maximális kibocsátásának jogát. Ezt követően pedig a szennyezési jogok szabad piaci kereskedelme révén az egyes környezethasználók maguk dönthetnek arról, hogy az általuk birtokolt szennyezési kvótákat hogyan használják fel. Az a környezethasználó, aki nem használja fel a számára engedélyezett szennyezést, értékesítheti azokat olyan termelőknek, akik igénylik a többletkibocsátást.

Környezetvédelmi szabályozás a nyilvánosság erejével

- A 90/313/EEC „a környezeti információkhoz való hozzájutás szabadságáról” szóló direktíva alapján az állami hatóságok kötelesek a környezetre vonatkozó információkat minden olyan személy rendelkezésére bocsátani, aki ezt kéri.

Környezetvédelmi akcióprogramok 1973-1992 között

1. Akcióprogram (1973-1976)

Az akcióprogram középpontjába került a vízvédelem, azon belül a Rajna, a Temze, a Bódeni-tó és a tengerek tisztaságának kérdése.

Kiemelt célágazata volt az energiaipar, valamint a hulladékgazdálkodás kérdése.

2. Akcióprogram (1977-1981)

Minőségi szabványokat alakítottak ki az ivóvízre és a talajvízre.

Új területek: a természetvédelem és a zajterhelés elleni védekezés.

3. Akcióprogram (1982-1986)

A feladatok a megelőzés irányába tolódtak el, elkészült a **környezeti hatásvizsgálatról szóló direktíva**.

A súlypont a vízvédelemről a levegővédelemre helyeződött az akcióprogram idején.

4. Akcióprogram (1987-1992)

Elsősorban vízvédelemmel, levegővédelemmel, zajterhelés elleni védekezéssel, a hulladékgazdálkodás- és ártalmatlanítás kérdéseivel, ipari kockázatokkal, nukleáris biztonsággal, genetikailag módosított anyagokkal kapcsolatos problémákkal foglalkoztak.

Számos vízvédelmi kibocsátási szabványt alkottak.

Környezetvédelmi információkhoz való hozzájutás joga direktíva megszületése.

1990-ben felállították az Európai Környezeti Ügynökséget, melynek feladata az európai környezeti adatok összegyűjtése, környezeti állapotjelentések készítése.

Az akcióprogramokkal kapcsolatos problémák

- 1991 – az Európai Környezeti Ügynökség az ENSZ szakosított intézményeivel közösen elindította az ún. **Dobris-vizsgálatot**, a legsúlyosabb környezeti problémák feltárásának érdekében. 1993-ra a részeredményekből már látszott, hogy az Európai Közösség a környezetpolitikai intézkedések ellenére lassú, de folyamatos rosszabbodás

következett be a környezeti állapotában. Hiányoztak a konkrét célok, a határidők és az érintettek megnevezései. A környezetvédelmet nem sikerült a különböző társadalmi alrendszerek döntéshozatalába integrálni.

5. Akcióprogram (1993-2000) – fordulópont

Konkrét célokat, intézkedéseket, eszközöket jelölt meg, teljesítésük pontos határidejével és a résztvevők megnevezésével.

Kiszélesítette a környezetpolitikai eszközök skáláját.

Folytatódott a környezetpolitikai intézményrendszer kiépítése, három stratégiai csoport létrehozásával: Általános Konzultatív Fórum, Megvalósítási Hálózat, Környezetpolitikai Felülvizsgálati Csoport.

A környezeti elemekre irányuló környezetpolitika

1. Levegővédelem

- A szabályozás két leggyakoribb fajtája:

a.) A légszennyező anyagok kibocsátási (emissziós) értékeinek meghatározása, valamint a kibocsátott szennyező anyagokra előírt levegőminőségi normák (immissziós határértékek).

b.) Az újabb előírások viszont már az integrált környezetkímélő technológiák bevezetését és termékek gyártását szorgalmazzák.

2. Az ózonréteg károsodása

- Az Európai Közösség 1988-ban csatlakozott a sztratoszférikus ózon csökkenésének megállítását célzó nemzetközi egyezményekhez (Bécsi Egyezmény, Montreáli Jegyzőkönyv), és célul tűzte ki a CFC-k és a halonok gyártásának fokozatos megszüntetését. A HCFC-k teljes kivonását 2030-ra tervezik.

- Az ózonbontó anyagok légköri koncentrációja 1994-ben mutatta a valaha mért legnagyobb értéket Európában, ezt követően csökkenni kezdett.

3. Üvegház-gázok kibocsátása és globális klímaváltozás

- 1992 – Riói Környezetvédelmi Világkonferencia – Éghajlatváltozási Keretegyezmény,
- 1997 Kyotói Jegyzőkönyv – rögzítették a jegyzőkönyvet aláíró tagállamok CO₂ csökkentési kötelezettségeit. (Ebben az Európai Közösség vállalta, hogy szén-dioxid kibocsátását 2008-2012 között az 1990-es bázisév kibocsátásához képest 8%-kal csökkenti.) A csökkentés érdekében az energiaszektor modernizációja jelentős anyagi támogatást kapott a Strukturális Alapokból.

4. A környezet elsavasodása

- Az Európai Közösség területének több mint 60%-a – különösen Észak-Európa a környezet savasodása által súlyosan érintett, ezért a SO₂ és a NO_x kibocsátások erőteljes csökkentése kulcsfontosságú.
- A Közösség legtöbb tagállamában az 5. Akcióprogram idején csökkent a kén-dioxid, az illékony szerves vegyületek és – kisebb mértékben, de ugyancsak csökkent – a nitrogén-oxidok kibocsátása. Ezt a sikert azonban teljes mértékben negligálja a közlekedés drámai növekedéséből származó levegőszennyezés.

5. A vízvédelem

- A közösségi környezetpolitika a legnagyobb eredményeket az ipar által okozott vízszennyezés csökkentésében érte el.
- 2000 – vízügyi keretdirektíva (2000/60/EEC) – a jogszabály legfontosabb tartalmi elemei a következők: vízkészlet-gazdálkodás, természetes ökológiai állapot védelme, vízmennyiség gazdálkodás, vízminőség védelem.
- A tagállamoknak el kell készíteniük a vízgyűjtő-gazdálkodási terveiket.
- A **költségmegtérülés elve** alapján 2010-ig a víz árába be kell építeni a tiszta víz előállításának valós költségeit.

6. A vízszennyezés és vízfelhasználás

- Az erősen szennyezett vizű folyók száma jelentősen csökkent az Európai Unióban. Ennek oka, hogy a folyókat szennyező pontszerű források száma csökkent.
- A folyók szervesanyag-tartalma 50-80%-os csökkenést mutatott az elmúlt 15 évben, nitrát-koncentrációjuk azonban 1980 óta folyamatosan növekszik, döntően a mezőgazdaság magas nitrogén-felhasználása miatt.
- Komolyabb vízhiány az Európai Unió déli tagállamaiban jelentkezik.

7. A tengerek és a tengerpartok védelme

- A tengerpartok 85%-a közepesen és erősen veszélyeztetett a környezetterhelés szempontjából az Európai Unióban.
- Az 5. Akcióprogram minden törekvése ellenére az Európai Unió tengerpartjain a víz minősége nem javult és az integrált tengerparti környezetmenedzsment sem valósult meg.

8. A biodiverzitás megőrzése

- A magas biodiverzitású területek aránya az Európai Közösség tagállamaiban folyamatosan csökken.
- Általános jelenség az Európai Unióban, hogy a környezet károsodása, a tájidegen fajok behurcolása elsősorban a degradációra utaló, illetve a tág tűrőképességű fajok arányát növeli, míg a természetességre utaló fajok és a szűk tűrőképességű specialisták aránya folyamatosan csökken.

9. Természetvédelem

- 1973 – veszélyeztetett fajok nemzetközi kereskedelméről szóló washingtoni egyezmény,
- 1979 – az európai vadon élő állatok és természetes élőhelyek védelméről szóló berni egyezmény,

- 1979 – a vadon élő állatok vándorló fajainak megővéséről szóló bonni egyezmény,
- 1992 – a biodiverzitás megőzéséről szóló riói nemzetközi egyezmény.
- Natura 2000 program – az európai ökológiailag különösen fontos élőhelyek hálózatát kívánja létrehozni ökológiai folyosókkal 2004-re.

10. Tájvédelem és területhasználat

- 1996 – Alpok Egyezmény – az alpesi ökoszisztéma megmentését célozták meg.
- 2078/92 EEC rendelet – az Európai Közösség valamennyi tagállamában kötelezővé tette olyan támogatási rendszerek bevezetését, amelyek elősegítik a környezet-, természet- és tájvédelmi célok integrálását a mezőgazdasági tevékenységekbe.
- ESA hálózat – olyan természetvédelmi szempontból értékes területeket tartalmaz, amelyeken a természeti értékek fennmaradása az extenzív mezőgazdasági termelési gyakorlat függvénye. A hálózat elemei részben a védett területek között ökológiai folyosóként, részben pedig körülöttük pufferzónaként funkcionálnak.

- A talajokkal kapcsolatos környezeti problémák a 90-es években folyamatosan nőttek. – Közösség déli tagállamai – erózió!

11. Zajvédelem

- A 3. Akcióprogram óta folyamatosan foglalkozik az Unió a zajártalmak csökkentésének lehetőségével. A zajterhelés csökkentése érdekében hozott intézkedések ellenére, az Unió polgárainak 30%-a továbbra is a közúti forgalom zajától erősen terhelt területen lakik.

12. Hulladékgazdálkodás

- Hulladékgazdálkodási szempontból az Unió tagállamait 3 csoportba sorolhatjuk:

Azok az országok, amelyek minimális figyelmet fordítanak a hulladék megelőzésére és újrahasznosítására (az újrahasznosított csomagolási hulladék aránya nem éri el a 20%-ot) és a települési szilárd hulladék túlnyomó részét hulladéklerakóban helyezik el – Egyesült Királyság, Finnország, Görögország, Írország, Olaszország, Portugália és Spanyolország.

Azok az országok, amelyek a keletkező kommunális hulladék döntő többségét égetéssel ártalmatlanítják – Belgium, Franciaország, Svédország

Azok az országok, amelyek nagyobb hangsúlyt fektetnek a megelőzésre és az újrahasznosításra (az újrahasznosított csomagolási hulladék aránya meghaladja az 50%-ot) – Ausztria, Dánia, Hollandia, Németország

- 5. Akcióprogram – általánossá kívánta tenni a szelektív hulladékgyűjtést.
- Csomagolóanyagokról szóló direktíva
- 1989 – Bázeli Egyezmény – megtiltja a veszélyes hulladékok exportját a nem OECD tagországokba.

13. Vegyi anyagok

1967 – veszélyes anyagok osztályozásáról, csomagolásáról és címkézéséről szóló jogszabály

Az Unió piacán lévő vegyi anyagok 75%-ra még mindig nem készült megfelelő toxikológiai és ökotoxikológiai analízis.

14. Genetikailag módosított szervezetek

- Az ilyen készítmények forgalomba hozatalát legalább 1-2 éves vizsgálat előzi meg.

15. Nukleáris biztonság

- Az 5. Akcióprogram alatt jogszabályt alkottak a radioaktív hulladék kezelésének, szállításának és végleges elhelyezésének engedélyezéséről és ellenőrzéséről. Egységes szabványokat alakítottak ki a lakossági tájékoztatás tartalmi-formai követelményeiről.

16. Ipari szennyezés-ellenőrzés és kockázatcsökkentés

- 1993 – EMAS rendelet a vállalatok környezetvédelmi teljesítményének értékeléséről
- 1996 – Seveso direktíva (96/82/EEC) – meghatározza nagyobb ipari balesetek esetén az azonnali teendőket, a lakosság megfelelő tájékoztatásának követelményeit

- 1996 – IPPC (integrált szennyezés-megelőzési és ellenőrzési) direktíva – célja az ipari szennyezés megelőzése, melynek legfőbb eszköze a rendelkezésre álló legjobb technológián (BAT) alapuló integrált környezetvédelmi engedélyezési rendszer.

A gazdasági ágazatokra irányuló környezetpolitika

1. Ipar

A korábbi környezetpolitikai intézkedések szabályozó jellegű megközelítését a 90-es években felváltotta az **együtműködést előtérbe helyező szemlélet** – nagyobb teret kaptak az önkéntes megállapodások, az önszabályzó formák, a vállalati szintű környezetpolitika ösztönzése.

Környezetpolitikai célkitűzések:

Célkitűzés	Tervezett intézkedések, alkalmazott eszközök
- Integrált szennyezés ellenőrzés	- A vállalatok környezeti átvilágítása
- Erőforrásokkal való helyes gazdálkodás	- Környezeti díjak rendszere
- Környezetbarát termékek	- Adódifferenciálás, egyéb gazd-i ösztönzők alkalmazása
- Fogyasztói szokások befolyásolása	Egységes technológiai és termékszabványok
	„Tiszta” technológia
	Hulladék leltár
	Ökocimkék
	Fogyasztói információk

2. Energetika

- A közösségi környezeti stratégia kulcselemei: az energiahatékonyság növelése, a címkézés, a technológiai fejlesztési programok, az a megújuló energiaforrások nagyobb arányú felhasználását célzó ALTENER program.

Környezetpolitikai célkitűzések:

Célkitűzés	Tervezett intézkedések, alkalmazott eszközök
- Az energiafelhasználás hatékonyságának növelése	- Új, hatékonyságtól függő árképzés
- A szennyezés csökkentése	- Hatékonysági szabványok berendezésekre, termékekre, járművekre, technológiákra
- A megújuló energiaforrások kihasználásának fejlesztése	- Szén, ill. a szénvegyületek felhasználásának csökkentése A nukleáris hulladék biztonságos lerakásának vizsgálata
- Fogyasztói szokások befolyásolása	Megújuló energiaforrások kutatásának és felhasználásának támogatása (ALTENER) Fogyasztói információk

3. Mezőgazdaság és vidékfejlesztés

Környezetpolitikai célkitűzések:

Célkitűzés	Tervezett intézkedések, alkalmazott eszközök
- Ökológiailag fenntartható mg rendszerének kiépítése	- Mg-i támogatási rendszer átalakítása
- Intenzív gazdálkodás mérséklése	- Biogazdálkodás támogatása
- A mg által okozott körny.terhelés csökkentése	- Regionális kibocsátási és minőségi határértékek kialakítása
- Fenntartható vidékfejlesztés	Vegyi anyag bevitel csökkentése
- Erdőfejlesztés	Veszélyeztetett vidéki területekre gazdálkodási tervek kialakítása
	Falusi turizmus fejlesztése
	Fenntartható fakitermelés
	Erdőtelepítések növelése
	Hatékony erdővédelem

4. Közlekedés

Transzeurópai közlekedési hálózat kialakítása.

Környezetpolitikai célkitűzések:

Célkitűzés

- A meglévő infrastruktúra jobb kihasználása
- A közlekedési eszközök műszaki fejlesztése, a káros kibocsátások csökkentése
- A közlekedésben résztvevők magatartásának befolyásolása

Tervezett intézkedések, alkalmazott eszközök

- Környezeti hatásvizsgálatok
- Integrált környezet- és közlekedéspolitikai a település- és térségfejlesztés minden szintjén
- Infrastruktúra díjak (útadók, parkolási díjak)
Járművekre kibocsátási határértékek
Teljesítmény, fogyasztás, kibocsátásfüggő pénzügyi ösztönzők
2000-ig teljes átállás az ólmozatlan benzinre
Alternatív üzemanyagok
Rendszeres járművizsgálat
A tömegközlekedés jobb kiépítése, versenyképességének javítása
Közlekedési szabályok módosítása

5. Idegenforgalom

- Az Európai Unió a nemzetközi turistaforgalom legfőbb kibocsátója és célállomása. Előrejelzések szerint 2010-re az idegenforgalom iránti igény az Európai Unióban majdnem 50%-kal fog növekedni, az ágazatba történő tőkebefektetések pedig megkétszereződnek.

Környezetpolitikai célkitűzések:

Célkitűzés	Tervezett intézkedések, alkalmazott eszközök
<ul style="list-style-type: none">- Fenntartható idegenforgalom- A tömegturizmus jobb irányításával bizonyos túlterhelt tengerparti és hegyvidéki területek mentesítése- Az idegenforgalmi területeken a szolgáltatások, infrastruktúra fejlesztése a környezeti érdekek maximális figyelembe vételével- Fogyasztói szokások befolyásolása	<ul style="list-style-type: none">- Integrált gazdálkodási tervek a tengerparti és hegyvidéki területekre- Érzékeny területek körül pufferzónák kialakítása- Zaj, ivóvíz, fürdővíz, légszennyezés határértékeinek és a szennyvíz- és hulladékkezelés követelményeinek betartatásaSzigorú szabályok a földhasználatra és az új építkezésekreAz idegenforgalom jobb szezonális elosztásaKörnyezetbarát idegenforgalmi formák elősegítéseSzakmai oktatásIdegenforgalmi ökocímkék használatának elterjesztése

Az Európai Unió környezeti állapota az ezredfordulón

Egyértelműen pozitív változásokat a **levegő- és vízvédelem** területén ért el az Unió.

- Az ipar légköri toxikus anyag kibocsátásai jelentősen csökkentek.
- Az ipar és energiaszektor kén-dioxid kibocsátása csökkent, így mérséklődött az erdők és a felszíni vizek elsavasodása.
- Kisebb mértékben, de ugyancsak csökkent az illékony szerves vegyületek és a nitrogén-oxidok kibocsátása.
- A mezőgazdaságban csökkent a műtrágya-felhasználás és ugyancsak csökkent az ammónia és a metán kibocsátása.
- Jelentősen növekedett a szennyvíztisztító kapacitás és a felszíni vizeket szennyező pontszerű források száma csökkent. Az erősen szennyezett vizű folyók száma csökkent az Európai Unióban.

6. Környezetvédelmi Akcióprogram az új évezred első évtizedére

A program a következő területeknek biztosít prioritást:

- éghajlatváltozás megállítása,
- természetvédelem, a biológiai sokféleség megőrzése,
- a környezet-egészségvédelem, humánegészségügy,
- természeti erőforrások megőrzése, fenntartható használata és hulladékgazdálkodás.

A négy területen kívánt változást a következő környezetpolitikai eszközökkel kívánják elősegíteni:

- a létező környezetvédelmi jogszabályokban foglaltak betartása, gyakorlati megvalósítása,
- a környezetvédelmi szempontok integrációja az egyéb közösségi politikákba,
- szoros együttműködés kialakítása a gazdasággal és a fogyasztókkal, a környezetvédelmi költségek internalizálása, a fogyasztói szokások befolyásolása,

- a polgárok környezeti adatokhoz, információkhoz való hozzájutásának elősegítése,
- környezettudatos területhasználat felé mozdulás.

A 6. Akcióprogram a korábbiaknál sokkal nagyobb mértékben vár el aktív közreműködést és felelősségvállalást a társadalom minden alrendszerétől.

Célok, feladatok

Az éghajlatváltozás megállítása érdekében kidolgozott célok

- Az 1997-es Kyotói Konferencián 154 ország vállalta, hogy az 1990. évihez képest legkésőbb 2012-ig átlagosan 5,2%-kal csökkentik a szén-dioxid és az egyes üvegházgázok (metán, klór-fluor-karbon, dinitrogén-oxid) kibocsátását.
- A világ népességének mindössze 5%-a él az Európai Unióban, miközben az összes üvegházhatású gázkibocsátás 15%-a származik innen. Európa vállalta, hogy 2008-2012 között a szén-dioxid kibocsátását az 1990-es bázisév szintjéhez képest 8%-kal csökkenti. – Ehhez a közlekedéspolitikai koncepció újragondolása és az energiatermelés rendszerének átalakítása szükséges. Elengedhetetlen a gazdaság növekvő energiafelhasználásának megállítása, sőt a program végére a legalább 1%-os fogyasztás csökkenés volna kívánatos.

Célok:

- Rövid és közép távon a Kyotói Jegyzőkönyvben vállaltaknak megfelelően az üvegházgázok kibocsátását 2008-2012 között az 1990-es szinthez képest 8%-kal csökkenteni.

- Hosszú távon (2020-ig) az üvegházgázok kibocsátását az 1990-es szint 20-40%-ára csökkenteni, azaz 70%-os emisszió-csökkentést elérni.

Feladatok:

- A kibocsátás-csökkentési kötelezettségeket átültetni a gyakorlatba.
- 2005-ig kidolgozni a szén-dioxid kibocsátási jogának kereskedelmére vonatkozó uniós jogszabályt.
- Segíteni a tagállamok felkészülését a klímaváltozás következményeire.
- A klímaváltozással kapcsolatos tudományos kutatások és technológiai fejlesztések kiemelt támogatása.
- A közlekedés szerkezetének átalakítása – új, alacsony CO₂ kibocsátású üzemanyagok és gépjárműmotorok kialakításának és használatának támogatása.
- Az energiaszektorban a szén- és olajtüzelésű erőművek szén-dioxid kibocsátásának csökkentése szükséges. Nagyobb mértékben kívánják támogatni a földgáz, az alacsony CO₂ kibocsátású energiahordozók energetikai felhasználását.

Természetvédelem és a biológiai sokféleség megőrzésének céljai és feladatai

Az Európai Unió madárfajainak 38%-a, a lepkefajok 45%-a veszélyeztetett. Észak- és Nyugat-Európa vizes élőhelyeinek 60%-a eltűnőben van. Az erdők kétharmada szennyezett területeken fekszik. Az Unió déli részein pedig a talajerózió jelent komoly gondokat. Több figyelmet igényelnek a tengerek és a túlhalászás problémái.

A Natura 2000 a védett területek egységes ökológiai hálózatba kapcsolásával az EU területek 12%-át fogja majd át.

Célok

- védeni és helyreállítani a természetközeli rendszerek szerkezetét és folyamatait,
- megállítani a biodiverzitás csökkenését,
- talajvédelem a szennyező anyagok és az erózió ellen.

Feladatok

- élőhelyek védelme a Natura 2000 hálózat felállításával,

- az egyes környezeti elemek jogszabályi védelme,
- a SEVESO II. direktíva kiterjesztése a csővezetékekre, a bányászati tevékenységre és a meddőhányókra,
- a közösségi halászati politika természetvédelmi szempontú felülvizsgálata,
- tengervédelmi stratégia kidolgozása,
- integrált tengerparti környezetmenedzsment megvalósítása,
- a talajvédelem stratégiájának kidolgozása,
- a biodiverzitással kapcsolatos tudományos kutatások kiemelt támogatása.

A környezet-egészségvédelem céljai és feladatai

Az Európai Unió ezen a téren elsősorban azt tekinti feladatának, hogy azonosítsa a veszélyes anyagokat és hatásokat, egészségügyi határértékeket állítson fel, melyek meghatározásánál figyelembe veszik a leginkább érzékeny emberek tűrőképességét.

Célok

- olyan környezet-minőségi követelmények kidolgozása, amelyben a mesterséges anyagok és hatások nem növelik jelentősen az emberi egészségre gyakorolt környezeti veszélyek kockázatát,
- a környezet-egészségügyi követelmények integrálása a különböző ágazati politikákba.

Feladatok

- tudományos kutatások támogatása,
- egészségügyi határértékek átalakítása a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok érzékenységének megfelelően,
- a vegyi anyagok kockázatelemzésének eddigi gyakorlatának átalakítása,
- az IPPC direktíva további fejlesztése,
- szennyezés-kibocsátási és terjedési regiszter (PRTR) létrehozása,
- a mezőgazdasági vegyszerhasználat környezeti kockázatának csökkentése,
- a vízbázis fenntartható használata, a víz minőségének megőrzése,
- új keretprogram kidolgozása (CAFE) a levegőminőség ellenőrzésére.

A természeti erőforrások megőrzésének és fenntartható használatának céljai és feladatai beleértve a hulladékgazdálkodást

A természeti erőforrások megőrzését és a keletkező hulladék mennyiségének csökkentését leginkább a termelés-fogyasztás rendszerének csökkenő anyagfelhasználása és a hulladékkezelés megőrzése szolgálhatja.

Célok

- A hulladékgazdálkodás prioritási sorrendje: megelőzés, újrahasználat, újrahasznosítás, égetés, lerakás.
- A végső lerakásra kerülő hulladék mennyiségét 2010-re 20%-kal, 2050-re pedig 50%-kal kell csökkenteni a 2000. évihez képest.
- A keletkező veszélyes hulladék mennyiségét 2010-re 20%-kal, 2020-ra pedig 50%-kal kell csökkenteni a 2000. évihez képest.

Feladatok

- A 86/278 számú szennyvíz-direktíva módosítása.
- A biológiailag lebomló hulladéokra jogszabály kidolgozása.

A természeti erőforrások hosszú távon fenntartható felhasználásának, valamint a hulladékgazdálkodás alapelveinek és prioritási sorrendjének beépítése az integrált termékpolitikába (IPP).

A veszélyes anyagok, termékek meghatározása és a gyártók ösztönzése visszavételükre, kezelésükre és újrahasznosításukra.

A fogyasztók ösztönzése olyan termékek és szolgáltatások igénybevételére, amelyek kevesebb hulladék keletkezésével járnak.

Fejleszteni és támogatni a hulladék újrafelhasználásának uniós stratégiáját, felügyelve a tagállamokban zajló folyamatokat.

Támogatni az újrahasznosított termékek felhasználását, piaci versenyképességét.

Ökotermékek támogatása.

Az Európai Unió bővítésével és a nemzetközi kapcsolatokkal összefüggő környezetpolitikai célok és feladatok

A leendő tagállamok elsősorban a biodiverzitás megőrzésében vannak kedvezőbb helyzetben az Uniónál. Csatlakozásukkal a természetközeli élőhelyek arányának növekedését várja az EU. Más területeken viszont

a felzárkózásuk kulcsa az európai környezetvédelmi jogszabályok átvétele és alkalmazása.

Erőteljesebb nemzetközi fellépésre készül az Unió a globális környezeti problémák megoldása terén.

- Az Unió együttműködésre törekszik a társult országok környezetvédő társadalmi szervezeteivel és a gazdasági élet meghatározó szereplőivel.
- Az Európai Unió növelni kívánja külkapcsolataiban a környezetvédelmi szempontok figyelembevételét.
- Az eddigieknél határozottabban kíván fellépni a nemzetközi környezetvédelmi egyezmények betartásáért.

A 6. Akcióprogram által kijelölt célok megvalósításának eszközei

1. A létező környezetvédelmi jogszabályokban foglaltak betartása, gyakorlati megvalósítása

- Az akcióprogram alatt ellenőrizni kívánják a tagállamokban az uniós környezetvédelmi joganyag átvételét és gyakorlati alkalmazását. A vizsgálat eredményeit egy jelentésben összegzik.

A fenti anyagból a Bizottság évente „szégyen-dicsőség” táblázatot készít, ezáltal a nyilvánosság erejével befolyásolja a tagállamok környezetpolitikáját.

Akciók

- IMPEL Hálózat fejlesztése és kiterjesztése a jelölt országokra is.
- Évenkénti vizsgálat lefolytatása az EU környezetvédelmi jogszabályainak átvételéről és alkalmazásáról.
- A környezeti jogszabályok megsértésével szemben hatékonyabb küzdelem.

2. A környezetvédelmi szempontok integrációja az egyéb közösségi politikákba

A környezeti állapot mérésében, előrejelzésében, a káros folyamatok hatásainak felmérésében és a környezetvédelmi eredményekről való tájékoztatásban a 6. Akcióprogram az Európai Környezeti Ügynökségnek szán kiemelt szerepet.

- Az akcióprogram alatt több környezeti állapotjelentést és hatáselemzést kívánnak készíteni.

Áttekintik a környezeti adatok gyűjtésének eddigi módját.

Amennyiben szükséges, kidolgozzák a belső integráció eljárási szabályait.

A szektorális integráció ellenőrzésére mutatókat kívánnak kidolgozni.

3. Szoros együttműködés kialakítása a gazdasággal és a fogyasztókkal, a környezetkárosítás költségeinek internalizálása, a fogyasztói szokások befolyásolása

Számos környezetpolitikai szabályozóeszközt vezetett be az Unió a környezettudatos vállalatmenedzsment, a környezetbarát termelési módok és fogyasztói szokások kialakítására, valamint az ökotermékek piaci támogatására. A legfontosabb alapelv ezen a téren továbbra is a **szennyező fizet elv**.

A környezetpolitika hatékonysága döntően javítható, ha a vállalatok kialakítják saját környezetközpontú irányítási rendszerüket, folyamatosan ellenőrizve és csökkentve a környezetre gyakorolt hatásukat és környezetpolitikájukba beépítve az Unió célkitűzéseit.

- Az akcióprogram alatt az Európai Unió támogatni fogja a vállalatok környezeti teljesítményértékelését.

- Kidolgozzák a vállalatok környezeti teljesítmény-értékelésének jutalmazási rendszerét.

Vállalati integrált termékpolitika támogatása.

Átalakítják a beruházások követelményrendszerét a környezetvédelmi szempontoknak megfelelően.

Az EU támogatni fogja az EMAS alkalmazását a vállalatoknál.

A kis- és közepes vállalatok környezeti hatékonyságának növelésére az Unió kialakít egy speciális támogatási programot.

Támogatják a környezetvédelmi célokat szolgáló önkéntes vállalásokat, elköteleződéseket.

4. A polgárok környezeti adatokhoz, információhoz való hozzájutásának elősegítése

Az akcióprogram alatt az Unió erőteljesen kívánja támogatni a környezetvédelmi oktatást, illetve a társadalmi környezettudat fejlesztésének egyéb módjait.

Az intézményes oktatáson kívül, egyéb módokon is hozzájuthatnak a polgárok környezeti információkhoz. Ilyen új megoldást kínál az internetes tájékoztatás, illetve a zöld-életformát propagáló nevelési programok.

A 6. Akcióprogram alatt az Unió támogatni kívánja a polgárok környezeti információhoz való hozzájutásával kapcsolatos új, kreatív ötleteket.

Az EU felméri az ökocímkeről szóló rendelet alkalmazását és hatékonyságát.

5. Környezettudatos területhasználat felé mozdulás

Az akcióprogram kiemelt feladata megvizsgálni azt, hogy miként tudna az Európai Unió leghatékonyabban segíteni az önkormányzatoknak a területhasználat optimalizálásában.

A 6. Akcióprogram alatt az Unió támogatni fogja a tagállamaiban az optimális területhasználat tervezésének és megvalósításának folyamatát.

Internetes oldalon teszik hozzáférhetővé a fenntartható területfejlesztéssel kapcsolatos tudnivalókat.

Az Európai Unió környezeti teljesítménye országonként, a többsebességes környezetpolitika

A környezetvédelmi teljesítményt döntően a környezeti-politika hatékonysága határozza meg.

Az Európai Unió környezetvédelmi teljesítménye, így a környezetpolitikai hatékonysága távolról sem egységes tagállamonként.

- A leggyengébb környezeti teljesítményt **Portugália** és **Görögország** mutatja. Mindkét államban a környezeti erőforrások túlzott felhasználása magas szennyező anyag kibocsátással párosul. Rendkívül alacsony a védett területek aránya is ezekben az országokban.
- **Spanyolország** és **Olaszország** a természeti erőforrások túlzott használatával, **Írország** és **Finnország** pedig az átlagosnál magasabb szennyező anyag kibocsátásával tűnik ki.
- Az Unió további 9 tagállama a készletek felhasználását és a környezet terhelését tekintve jóval kedvezőbb helyzetben van az előbbieknél.

Az OECD országok környezetvédelmi teljesítményét elemezve arra a következtetésre juthatunk, hogy minél gazdagabb egy ország annál takarékosabban bánik készleteivel, illetve annál kisebb a fajlagos

szennyező anyag kibocsátása. – A negatív határterhelés azonban 20.000 USD/fő-nél nagyobb nemzeti termék esetén várható. Amíg ezt az értéket nem éri el a GDP, addig általában növekszik a környezetterhelés.

Ebből a szempontból tehát érthetővé válik Görögország, Portugália és Írország gyengébb környezetvédelmi teljesítménye.

- Az olasz, spanyol és finn környezetpolitika alacsonyabb hatékonysága viszont a környezetvédelmi döntéshozatal mechanizmusával és a hatósági irányítás, ellenőrzés intézményi rendszerével magyarázható.

- A várható környezeti problémák előrejelzése szempontjából kedvezőbb a decentralizált intézményi struktúra a centralizáltnál. A környezetpolitika döntéshozatali mechanizmusa és az intézményrendszer felépítése alapján a fenti csoportoknak megfelelően az Unió országai a következő kategóriákba sorolhatók:

Centralizált intézményrendszer, pluralista döntéshozatallal (legkevésbé hatékony környezetpolitikával): Franciaország, Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország

Decentralizált intézményrendszer, pluralista döntéshozatallal (közepesen hatékony környezetpolitikával): Egyesült Királyság, Írország

Centralizált intézményrendszer, korporatív döntéshozatallal (közepesen hatékony környezetpolitikával): Dánia, Finnország, Svédország

Decentralizált intézményrendszer, korporatív döntéshozatallal (hatékony környezetpolitikával): Ausztria, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Németország

3. Az Európai Unió környezetvédelmi ajánlásai Magyarország részére

1997 – az Európai Unió környezetvédelmi ajánlásokat fogalmazott meg hazánk számára.

- Az ajánlásokban megfogalmazottak alapján világossá vált, hogy a csatlakozásig rendkívül komoly erőfeszítéseket kell tennünk a víz- és levegőminőség, valamint a hulladékgazdálkodás területén.

- Az Európai Unió elsősorban a piaci alapú eszközök által nyújtott lehetőségek nagyobb kihasználását javasolta Magyarországnak.

- Megítélésük szerint a fő környezeti problémát a szennyvízelvezetés és tisztítás hiányossága jelenti, valamint komoly tennivalóink vannak a hulladékgazdálkodásban is.

- Az ajánlások nyomán megfogalmazta **a magyar környezetpolitika legfontosabb céljait:** a szennyvízelvezetés és kezelés megoldása, a levegő tisztaságának védelme, valamint a hulladékgazdálkodás fejlesztése.

3.1 Ivóvízellátás

Ezen a téren 2 lényeges fejlesztendő terület van:

- a vezetékes vízellátás bővítése (1997-ben épületen belül a lakásállomány 75%-nál kisebb hányada volt a hálózatba bekapcsolva).
- vezetékes ivóvíz minőségének javítása – a hatósági vizsgálatok szerint bakteriológiai és kémiai szempontból a vízműveknél vett minták közel 10%-a nem fogadható el.

3.2 Vízbázisok védelme

Az elszennyeződött víz utólagos tisztítása többszörösebe kerül az előzetes védelemnek, a megtisztított víz értéke pedig elmarad a természetes előfordulású ivóvizekéhez képest. Ezért az ivóvízbázisok biztonságba helyezése alapvető feltétel.

3.3 Szennyvízelvezetés és –tisztítás

A 15000 lakosnál nagyobb településeken 2000 végéig, a 2000-15000 lakosú településeken pedig 2005 végéig meg kell oldani a szennyvízelvezetést és legalább a másodfokú tisztítást.

3.4 Természetes vizeink minősége

Nagytavak, folyóvizek és holtágak vízminőségének javítása.

3.5 Levegőminőség-védelem

- Az 1990-es években jelentősen javult Magyarország levegőminősége. 11%-ról alig 4%-ra csökkent a szennyezett levegőjű területek aránya és a mérsékelten szennyezetteké is mindössze 9% körül alakult. – Oka: a gazdasági tevékenységek csökkenésével együtt mérséklődött a szennyező anyagok kibocsátása. – A levegő minősége azonban elsősorban országos szinten és néhány korábbi szennyezett régióban javult, a településeken belüli szennyezett gócok jórészt megmaradtak, csakúgy, mint néhány szennyezett levegőjű régió (Budapest és agglomerációja).

- Egyre komolyabb problémát jelentett továbbá, hogy amíg a pontforrásokból származó szennyezés csökkent, a mobil forrásokból (közlekedés) származó terhelés növekedni kezdett. – **Az Európai Unió levegőminőséggel kapcsolatos ajánlásai ezért elsősorban a közlekedési eredetű levegőszennyezés mérséklésére irányultak.**

- A járműállomány felújítása, a tömegközlekedés korszerűsítése, forgalomszervezés, elkerülő utak építése, környezetvédelmi berendezések létesítése szükséges.

3.6 Hulladékgazdálkodás

- Hazánk hulladékgazdálkodásának 30 éves lemaradást kell behoznia, ha a legfejlettebb európai országok színvonalát kívánja elérni.
- A tervezés legfőbb akadálya az információs rendszer hiánya volt. A keletkező, elszállított és ártalmatlanított települési szilárdhulladék mennyiségére és összetételére vonatkozóan az 1980-as évek végéig elsősorban csak becsült adatok álltak rendelkezésre.
- Az ország szilárdhulladék-gazdálkodási helyzetére jellemző:

nem teljeskörű a települési szilárd hulladékok gyűjtése,
a szelektív hulladékgyűjtés még az előbbinél is alacsonyabb fokú,
az alkalmazott eszközök műszaki színvonala és állapota rendkívül rossz,
a mintegy 2700 kommunális lerakóhelynek csupán 30%-a felel meg többé-kevésbé az előírásoknak,
jelentős az olyan illegális és legális lerakók száma, melyek jelenleg potenciális szennyezőforrások,

kevés a szabad lerakó kapacitás és a lerakásnál korszerűbb eljárásokat nem alkalmazzák.

- Az Európai Unió a következő feladatokat ajánlotta Magyarországnak számára ezen a téren: a begyűjtés rendszerének kiépítése és korszerűsítése, a szelektív gyűjtés rendszerének kialakítása, az ipari és lakossági hulladéktermelés csökkentése, a ipari hulladék elhelyezése, az újrahasznosítás megszervezése, a kommunális hulladék ártalmatlanítása (kb. 120-150 regionális hulladéklerakó építése), veszélyes hulladékok kezelése, ártalmatlanítása, a meglévő hulladékból származó károk felszámolása.

Magyarország legfontosabb – az integrációval összefüggő – környezetpolitikai stratégiái

Alternatív környezetpolitikai stratégiák 1997 előtt

1997-ig a hazai környezetpolitika nem hitte el, hogy környezetvédelmi problémáink akadályt jelentenének az integrációt illetően.

A magyar környezetpolitika számára ekkoriban a következő stratégiai lehetőségek kínáltak utat mindegyike járhatónak tűnt:

- Erőfeszítések minimalizálása stratégia (a környezetvédelemre csak annyi anyagi erőforrást érdemes mozgósítanunk, amely nem jelent különösebb terhet az ország számára).
- Gazdasági integrálódást optimalizáló stratégia (a hazai késztermékgyártás és innováció környezetbarát fejlődésének elősegítése mellett a bedolgozói jellegű, ill. a nyersanyag- és félkésztermék-szállítói ipart kevésbé támogatnánk).
- A látványos intézkedések stratégiája (folytatnánk az intenzív jogalkotást, ugyanakkor nem fordítanánk sok energiát a végrehajtásra).
- Az intézményi igazodás stratégiája (maximálisan megfelelnénk az Európai Unió elvárásainak és előírásainak a környezetvédelem

intézményrendszerének kialakításában, de a környezet állapotának javítását célzó költséges beruházásokat háttérbe szorítanánk).

- A maximális megfelelés a minimális követelményeknek stratégia (csak azt a szintet teljesítenénk, amit az Unió környezetvédelmi szempontból legkevésbé hatékony országai).
- A teljesítés legfelsőbb szinten stratégia (célkitűzéseinkben az Európai Unió legjobb környezeti állapottal és leghatékonyabb környezeti teljesítménnyel rendelkező országait követnénk).
- A gazdasági integrálódást optimalizáló stratégia (olyan ágazatokban javítanánk a termékek környezeti tulajdonságait, amelyeknek az Unióba irányuló export szempontjából kitüntetett jelentősége van).

Környezetpolitikai stratégia 1997 után

A magyar környezetpolitika 1997-ben döbönt rá arra, hogy a környezeti problémáink, jogszabályi és intézményi hiányosságaink integrációnk valós akadályát képezhetik. (Vagyis az Európai Unió nem kíván Magyarországról környezeti problémákat importálni – elvárja, hogy azokat még a csatlakozást megelőzően mi magunk, önerőből rendezzük).

- A környezetvédelem integrációval kapcsolatos legfontosabb stratégiáit a Miniszterelnöki Hivatal mellett felállított Integrációs Stratégiai Munkabizottság Környezetvédelem Témabizottsága és a Környezetvédelmi Minisztérium Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya készítette el.
- A stratégiai anyagok mindegyike hangsúlyozza, hogy belső piacunk védelmére különösen nagy figyelmet kell fordítanunk, fontos a lakosság környezeti tudatosságának növelése.
- A stratégiai anyagok kiemelt feladatként a hulladékgazdálkodás terén meglévő hiányok pótlását nevezték meg, megoldásra váró feladatnak tartották a felszíni és a felszín alatti vizek védelmét, és a települési szennyvízelvezetést és tisztítást.
- A levegőtisztasággal kapcsolatos feladatok is a kiemelt kérdések közé kerültek.
- A környezeti biztonsággal összefüggésben kiemelt feladatként fogalmazódott meg a katasztrófa elleni védelem.
- A mezőgazdaságban szükséges változásokra (alternatív földhasználat, erdőtelepítés, biogazdálkodás, az érzékeny természeti területeken extenzív mezőgazdasági gyakorlat stb.) csak a középtávú stratégiai

során kerülhet sor. Rövid távon elsősorban az állat- és növényegészségügyi ellenőrzési rendszer fejlesztése, a minőségbiztosítás intézményi kialakítása kapnak prioritást.

- Energiahatékonyság növelése.

Rendkívül nagy hiányossága a magyar környezetpolitikának, hogy sem a közlekedés, sem az ipar, sem az idegenforgalom stratégiai céljai közé nem sikerült integrálnia a legfontosabb szempontjait.

Környezetpolitikai stratégia 2002-től

2000-től rendkívül felgyorsult a környezetvédelmi jogharmonizáció. Sorra születtek a törvények végrehajtási rendeletei, felgyorsultak a környezetvédelmi beruházások, uniós segítséggel megkezdődtek a környezetvédelem infrastrukturális nagyberuházásai. – A 2001-es országjelentés – a korábbiaktól eltérően – már döntően pozitívan ítélte meg a környezetvédelmi integrációnkat.

A 2002. májusában megfogalmazott kormányprogram a környezetvédelmi beruházások további gyorsítását ígéri, mindenekelőtt a biológiai szennyvíztisztítás széles körű elterjedésének támogatását.

2006-ra a lakosság kétharmada csatornahálózatra kötött lakásban élne.

- Országos program indul a lakossági szelektív hulladékgyűjtés rendszerének kialakítására. – Kedvezmények fogják segíteni a hulladékfeldolgozó háttéripár fejlődését.

- A kormányprogram a gazdasági életre vonatkozó szabályrendszerben a környezetvédelmi szempontok fokozott érvényesítését ígéri.

A Tisza-völgy és mellékfolyóinak árvízvédelme érdekében új és működőképes védelmi program megvalósítását helyezi kilátásba a stratégia.

- A „Százmillió fa” program keretében százmillió fát kíván hazánk ültetni az évtized végéig.

A környezetvédelmi csatlakozási tárgyalások során folytatott stratégia

1999. december 7-én megkezdődtek Magyarország és az Európai Unió között a környezetvédelmi fejezetről szóló csatlakozási tárgyalások.

A magyar integrációs stratégia a csatlakozási tárgyalásokon erőteljesen hangsúlyozta azokat a környezeti előnyöket, amelyeket mi tudunk nyújtani az Uniónak – pl.: magyar környezetbarát agrárgazdálkodás, stb.

1999-ben kilenc átmeneti mentesség iránti kérelmet terjesztettünk elő a környezetvédelem területén:

A felszín alatti vizek védelmére vonatkozó direktíva tekintetében,

Az egyes veszélyes anyagok felszíni vizekbe történő kibocsátásának határértékeivel kapcsolatban,

Az integrált szennyezés megelőzéséről és csökkentéséről (IPPC) szóló direktíva követelményeit illetően,

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek megelőzéséről és a kockázat csökkentéséről (Seveso II) szóló direktíva kapcsán,

Az ipari létesítményekből származó levegőszennyezésről szóló direktíva esetében.

A felsorolt 5 direktívával kapcsolatos átmeneti mentesség iránti kérelmét Magyarország visszavonta. **Az eredeti derogációs igényekből hazánk csak a következő 4-et tartotta fenn:**

- A csomagolásról és a csomagolási hulladékokról szóló irányelv esetében 2005. december 31-ig,
- A veszélyes hulladékok égetése terén 2005. június 30-ig kértünk mentességet,
- A nagy tüzelőberendezésekből származó légszennyező anyagok

kibocsátásának korlátozása terén szintén derogációt kértünk,
- A települési szennyvíztisztítás kérdésében 2015. december 31-ig.

A környezetvédelemmel kapcsolatos csatlakozási tárgyalások 2001. június elsején ideiglenesen lezárultak, az Európai Unió az utóbb felsorolt 4 derogációs igényünket elfogadta.

Magyarország környezeti elemekre és káros környezeti hatásokra irányuló környezetpolitikai feladatai az integráció kapcsán

A környezeti elemekre irányuló környezetpolitika

1. Levegővédelem

- Magyarország levegőminőségi helyzete még mindig nem kielégítő. Az ország területének 13%-a minősíthető szennyezett vagy mérsékelten szennyezett levegőjűnek.

Az utóbbi évtizedben az ipari eredetű kén-dioxid, és a nitrogén-oxidok kibocsátása csökkent, ugyanakkor a közlekedés nitrogén-oxid kibocsátási aránya nőtt.

- A Közösség joganyagai meghatározzák azokat a **követelményeket**, amelyek kielégítése elvárt **a mérő-, megfigyelő hálózatokban, valamint a levegőminőségi szabályozási rendszerben**. Ezen túlmenően szigorú követelményrendszert állítanak az adatok és **információk tagállamok közötti kölcsönös cseréjére és nyilvánosságra hozatalára** vonatkozóan.

- A nagy tüzelőberendezések kibocsátásainak csökkentéséhez, az ipari üzemek légszennyezése elleni intézkedések végrehajtásához, valamint a veszélyes hulladék égetőművek és berendezések átalakításához **technológiai korszerűsítéseket** illetve **pótlólagos beruházásokat** kell végrehajtani.
- A **mérőhálózatok és adatközpontok megerősítése szükséges.**
- Elengedhetetlen továbbá a **hatósági engedélyezési és ellenőrző tevékenység fokozása.**

■ 2. Vízvédelem

- Magyarország a vizeket illetően jellegzetesen tranzit ország, vízkészletei mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben függenek a szomszédos országokban tett beavatkozásoktól. A mellékvízfolyások nagy része szennyezettnek minősül. A szennyvizek jelentős részét egyáltalán nem, vagy nem kielégítő mértékben tisztítják.
- A felszín alatti vizek szennyeződése elsősorban a nitrátosodásban mutatkozik meg, többek között a települések és az állattartó telepek csatornázatlansága, a műtrágyázás és szerves trágyázás hatásaként.

- Vízminőségi problémákat okoz a bányászati tevékenység, a szennyező anyagok, hulladékok szakszerűtlen szállítása, elhelyezése.
- Az ivóvízbázisok esetében a vízminőségvédelem legfontosabb eszköze a védőterületek és védőidomok kialakítása lenne.
- A vízügyi keretdirektíva előírásaihoz alkalmazkodva el kell készítenünk a hazai vízgyűjtő-gazdálkodási terveket.
- A folyókkal kapcsolatos kárelhárítási, hasznosítási, valamint ökológiai igényeket szervesen összehangolva, úgynevezett integrált folyógazdálkodást kell folytatni.

Elkészült és elfogadásra került a **Települési Szennyvízelvezetés és –tisztítás Megvalósításának Országos Programja**. A program célja, hogy megfelelő szennyvízelvezetéssel és –tisztítással ellátott lakosság aránya 2010-re 74,4%, 2015-re pedig 85% legyen. Csatlakozásig **feladat** az Európai Unióval minden tekintetben harmonizáló jogszabályok megalkotása, ide értve a 2000 főnél népesebb településeken a szennyvízelvezetés és –tisztítás kötelező önkormányzati feladattá tételét, a szennyvizek ártalommentes elhelyezésének kötelezővé tételét minden településen, a települési szennyvízkibocsátásokkal szembeni, a befogadó érzékenységet és a település nagyságát figyelembe vevő körülmények előírását, az iszapkezelés és –elhelyezés szabályozását.

3. A biodiverzitás megőrzése

Magyarország a természetvédelem területén már megfelelő védelmi szintet biztosított. Magyarország faunáját és flóráját jelentős fajgazdaság jellemzi. Az ország területének 9%-a esik különleges természeti védelem alá.

A biodiverzitás védelmét illetően azonban még vannak sürgős tennivalók:

- magas a veszélyeztetett növény- és állatfajok száma,
- vizes élőhelyeinket veszélyeztetik a természetes kiszáradás és az emberi eredetű szennyezések,
- az értékes láprétek és lápok kiszáradása jellemző tendencia,
- nedves és közepesen nedves (mezofil) rétjeink, kaszálóink és legelőink állapota az utóbbi 20-25 évben rohamosan romlott,
- az erdőborítottság aránya alacsony (18%), természetközeli erdeink kiterjedése ennek a felét sem éri el,
- tájaink terhelhetősége csökkent,
- az egyedi tájértékek és a tájkarakter elemei tovább pusztultak.

4. Természetvédelem

Az Európai Unió vadon élő madarak védelméről és a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő növény- és állatfajok védelméről szóló irányelveinek legfőbb célkitűzése azonos a hazai természetvédelmi jogszabályok céljával.

Feladatok:

- a hazai jogszabályokat ki kell terjeszteni a közösségi szempontból jelentős fajokra,
- fel kell mérni hazánkban a Natura 2000 hálózatba való felvétel céljából a közösségi szempontból kiemelt jelentőségű élőhelytípusok és fajok hazai elterjedését, illetve hazai állományát,
- ki kell dolgozni a Natura 2000 hálózatára elfogadott területek kezelési tervét,
- kitűzött cél a védett területek állapotát megfigyelő országos élővilág-monitorozási rendszer működtetése,
- Magyarország az Európai Unió természetvédelmi jogszabályaiban meghatározottaknál számos területen szigorúbb intézkedéseket kíván alkalmazni, pl.: a veszélyeztetett fajok kereskedelméről szóló rendeletet szigorítva.

5. Tájvédelem – fenntartható területhasználat

- ÉTT (érzékeny természeti területek): kialakításának célja a természeti szempontból érzékeny földrészleteken olyan természetkímélő gazdálkodási módok megőrzése, fenntartása, amelyek támogatással ösztönzött, önként vállalt korlátozások révén biztosítják az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

- ÉTT olyan összefüggő, 3000 hektárnál nagyobb terület lehet, amelynek legfeljebb 25%-a kerülhet országos jelentőségű védett természeti területre.

- Az ÉTT kijelölése hazánkban az alábbi kategóriákban történik:

Kiemelten fontos ÉTT: azok a területek, ahol nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő természeti, táji és kultúrtörténeti értékek fordulnak elő,

Fontos ÉTT: ahol országos viszonylatban jelentős kiemelkedő természeti, táji és kultúrtörténeti értékek fordulnak elő,

Tervezett ÉTT: ahol jelentős az extenzív mezőgazdasági hasznosítású földrészleteken található élőhelyek száma, de a természeti, táji és kultúrtörténeti értékek jelentősége kisebb.

Az első kísérleti ÉTT programok hazánkban a globálisan veszélyeztetett túzok és haris legfontosabb élőhelyein indulnak meg.

A káros környezeti hatásokra irányuló környezetpolitika

■ 1. Zajvédelem

- Magyarországon a települések sűrűn lakott részein áthaladó főútvonalak mindenütt domináns környezeti zajforrások.
- Megjelentek a rezgés okozta épületkárok.
- A jelenlegi magyarországi szabályozás a zajvédelem számos területén nem harmonizál a közösségi szabályozással.
- A jogharmonizáció lényege, hogy a megadott termékcsoportok zajkibocsátására hazánkban is legyenek jogszabályi előírások.
- EU-konform laboratóriumi hálózat biztosítása szükséges.

■ 2. Hulladékgazdálkodás

- A hazai hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. Törvény tartalmilag megfelel a hulladékokról szóló irányelveknek.

A veszélyes hulladékokkal kapcsolatos jogharmonizáció, amely esetenként szigorúbb is már megtörtént.

- Magyarország jogszabályban rendelte el a Bázeli Egyezmény kötelező alkalmazását, mellyel kapcsolatban fontos feladat a hazai export-import szabályozás teljes körű összehangolása a közösségi rendelettel.
- Szükséges továbbá a meglévő nyilvántartások és információs rendszer átalakítása, a veszélyes hulladék-lista és határérték-rendszer átfogó alkalmazása.
- A hulladékgazdálkodás hazánkban és az Európai Unióban egyaránt a környezetpolitika legsikertelenebb területe. Szervezett gyűjtés keretében a keletkező települési szilárd hulladék 85%-át – évente 19,8 millió m³ – szállítják el hazánkban (360 kg/fő/év). Komoly teendőket ró ránk az Európai Unió célkitűzése, vagyis hogy az egyes tagállamokban termelődő kommunális hulladék mennyisége nem haladhatja meg a 300 kg/fő/év értéket. – 2000-ig az Európai Unió sem tudta saját célkitűzését megvalósítani!
- A szervezett hulladékgyűjtés a rendszerváltást követően terjedt el Magyarországon. 1999-ben településeink 82%-án működött szervezett hulladékgyűjtés és –szállítás, a háztartások 68%-át látva el.

- Magyarországon a lakosság 10-15%-a gyűjti szelektíven a hulladékot.
- Az illegális hulladéklerakás a települések 40%-án állandó súlyos problémát jelent. A magyarországi hulladékgazdálkodási gyakorlatban a települési szilárd hulladékok kezelésének módszerei közül a lerakás a meghatározó (91,2%). Az újrahasználat és az újrahasznosítás még kevésbé terjedt el. Égetéssel ártalmatlanítják a települési szilárd hulladék 7,7%-át, 0,1%-át komposztálják.
- Magyarország 3100 településén keletkező kommunális szilárd hulladékot 2700 lerakóban helyezik el. A működő lerakók ötöde nem rendelkezik hivatalos engedéllyel. A telepek közel fele 20 évnél idősebb. A hulladéklerakók kétharmadán a telephelyi adottságok rendkívül kedvezőtlenek, különösen szennyezés-érzékeny területen helyezkednek el, melyen biztonságos hulladékelhelyezés nem folytatható. A működő hulladéklerakók alig 5-10%-a felel meg a magasabb szintű műszaki-üzemeltetési előírásoknak. A jelenlegi hulladéktelepek közel fele rövid távon (6 éven belül), további negyede pedig közép távon (6-10 év) szűnik meg, hosszabb távon pedig mindössze 120-150 regionális hulladéklerakó fog működni hazánkban.
- 2001- Országos Hulladékgazdálkodási Terv (OHT) – minden települést be kíván vonni a szervezett hulladékgyűjtésbe

2005 végére pedig el kívánja érni, hogy az ország egész területén szervezett, regionális hulladékkezelő rendszerek keretei között valósuljon meg a települési szilárdhulladék-gazdálkodás a gyakorlatban.

- 2005-ig a városokban és a 2000 főnél nagyobb lélekszámú községekben ki kell alakítani a szelektív hulladékgyűjtés infrastrukturális feltételeit.
- 2010-ig mintegy 100-120 korszerű regionális települési hulladéklerakó kiépítését irányozza elő az OHT.
- 2010 után valószínűleg szükség lesz térségi hulladékégető berendezések üzemeltetésére, országosan mintegy 3-4 égetőre.
- 2005-ig el kell végezni a legveszélyesebbnek ítélt első 50 lerakótelep lezárását, valamint fel kell számolni az összes illegális szemétkerakó helyet Magyarországon.
- 2020-ig az ország teljes területén el kell végezni a műszaki védelem nélküli, környezetileg veszélyes lerakótelepek lezárását, rekultiválását.
- A magyarországi hulladékgazdálkodás EU élmezőnyéhez való felzárkózásának egyik legfontosabb, jelenleg még hiányzó feltétele, hogy kialakítsuk a hulladékgazdálkodás működőképes finanszírozási stratégiáját.

- A települési hulladékkezelés nemzetközi támogatási lehetőségei közül a legjelentősebb az ISPA, amelyből az EU 2000-2006 között 44 millió eurós keretben finanszíroz hulladékgazdálkodási projekteket a csatlakozás előtt álló országokban. Magyarország három regionális hulladékkezelési projektje (Miskolc és környéke, Szolnok és környéke, Hajdú-Bihar megye 72 települése) nyert támogatást erre az időszakra.

■ **3. Környezetbiztonság**

- A környezetbiztonság területén hazánkra a legtöbb teendőt a jogi szabályozás és az intézményfejlesztés uniós követelményei rótták. Magyarország a csatlakozási tárgyalások megkezdéséig ugyanis nem rendelkezett a vegyi anyagokra vonatkozó, valamint a katasztrófák megelőzésére és elhárítására irányuló törvényekkel.

- A környezeti hatásvizsgálat elvégzéséhez kötött tevékenységek köréről és az ezzel kapcsolatos hatósági eljárás részletes szabályairól szóló 152/1995 (XII.12.) Korm. rendelettel hazánk a közösségi előírások zömét átvette.

Vegyianyagok

- Magyarország elfogadta a kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. törvényt, amely keretül szolgál a vegyi anyagokról szóló főbb közösségi szabályozás harmonizációjához. A törvény átfogó rendelkezéseket tartalmaz az új anyagok notifikációja, értékelése, a veszélyes anyagok és készítmények osztályozása, jelölése, csomagolása, valamint a környezeti kockázatok becslése és kezelése területén.
- Hazánk létrehozta az Országos Kémiai biztonsági Intézetet, amely elősegíti a már elfogadott jogszabályok végrehajtását.

Genetikailag módosított szervezetek

- A géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. Kerettörvény megadja a megfelelő jogszabályi keretet a genetikailag módosított organizmusok terén való jogharmonizációhoz.
- Létrehozták a Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottságot.

✓ **Az ipari szennyezés-ellenőrzés és kockázatcsökkentése**

- 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről – tartalmazza a SEVESO II. irányelv fő elemeit.
- 2000 januárjában megkezdte működését az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
- Ahhoz, hogy Magyarország eleget tehessen az IPPC direktíva követelményeinek a jogharmonizáción túl szükség van központi és regionális hatósági beruházásokra, létszámbővítésre, képzésekre, műszaki fejlesztésekre (információrendszer, adatbázis, BAT regiszter), a környezeti kommunikáció fejlesztésére (lakosság, NGO-k tájékoztatása, információhoz való hozzáférhetőség biztosítása).
- A csatlakozáskor az EMAS rendelet Magyarországon is kötelezővé válik – alkalmazásához szükséges feltételeket meg kell teremteni. Ehhez kapcsolódóan hazán létre kíván hozni egy ún. Országos Akkreditáló Testületet, amely az EMAS hitelesítőkként akkreditációját és ellenőrzését végezné.
- Magyarországon is meg kell teremteni az ökoismeret odaítélésével foglalkozó intézmény működési feltételeit.

Nukleáris biztonság

- Atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény
- Az élelmiszerek és a takarmányok radioaktív szennyezettségére vonatkozó magyar jogszabályok teljes mértékben megfelelnek az EU szabályoknak.

Irodalom

DE ATC MTK Víz- és Környezetgazdálkodási Tanszék (Dr. Juhász Csaba)- környezetgazdálkodás

<http://www.unideb.hu>

<http://emas.hu/>

http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/ispa/ispa_en.htm

<http://mahbsrv.jrc.it/Framework-Seveso2-LEG-EN.html>

<http://www.natura.2000.hu/>

<http://ec.europa.eu/environment/impel/>